

Bava Metzia (Mishnah 65b)

If one made a loan to someone on the security of his field, **ואמר לו — and [the lender]** made an agreement with the borrower and **said to him:** **אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים** — **“If you do not pay me within three years,** **הרי היא שלי — [the field] will be mine” —** **הרי היא שלו — indeed it is his,** although it is worth more than the amount of the loan. **וכך היה** — **And so Baysos ben Zunin used to do** **על פי חכמים — by instruction of** **the Sages.**

Bava Basra (Mishnah 168a)

If one repaid part of his debt, **והשליש את שטרו — and deposited his** loan document with a third party, **ואמר לו — and said to [the third party],** **לא** **אם** **מכאן ועד יום פלוני — between now** **and such-and-such a date,** **תן לו שטרך — give [the lender] his loan document.”** **הגיע** **הגיוע — the specified date arrived,** **ולא נתן — and [the borrower] did not pay** the balance of the debt. Should the third party now give the document back to the lender? **רבי יוסי אומר** **רבי יהודה אומר לא יתן — R' Yose says that he should give it back. R' Yehudah says** that **he should not give** it back.

Bava Basra (Gemara 168a)

R' Yose **— רבי יוסי סבר אסמכתא קניא** **— In what point do they disagree?** **במאי קמיפלגי** **maintains that an *asmachta* is binding,** **ורבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא — while R'** **Yehudah maintains that an *asmachta* is not binding.**

The Gemara decides the law:

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב — Rav Nachman said in the name of Rabbah bar Avuha **who said it in the name of Rav:** **הלכה כרבי יוסי — The halachah accords with the view of** **R' Yose,** that an *asmachta* is binding.

Bava Metzia (62b)

For Rav Safra taught the following Baraisa from the **Baraisos of *ribbis* of the academy of R' Chiya:** **יש דברים שהם מותרין — There are some** **things [transactions] that strictly speaking, ought to be permitted,** **ואסורין מפני הערמת רבית — but that are nevertheless forbidden because they are an evasion of the *ribbis* prohibition.** **How so? — Someone said to [his fellow], “Lend me a *maneh*”** **(twenty-five *selaim*).** **אמר לו הלויני מנה — He replied to him:** **“I do not have a** ***maneh,*”** **אמר לו חטין במנה יש לי — but I do have wheat worth a *maneh*** **that I** **can give you.”** **נתן לו חטין במנה — He gave him the wheat worth a *maneh*** **ותור ולקחו — and he then bought it back from him for twenty-four *selaim*.** **ואסור לעשות כן מפני — [This] transaction, strictly speaking, ought to be permitted,** **וערמת רבית — but one is forbidden to do so in practice because it is an evasion of the *ribbis* prohibition.**

רשב"א (א, תרנ"א; וע"ע ג, רכז) - אלמא אי לא משום דאסמכתא יחזיר וליכא משום רבית וטעמא דמילתא משום דאין רבית אלא דבר שמתרבה משום אגר נטר לי וזה אינו כן שאלו פרעו בזמנו לא היה מרבה לו כלום ואם לא פרעו במשלים זמניה ממש חייב ליתן לו באותה שעה קרן וקנס ואינו ממתין לו על הקרן כלל... אלא שאני אומר שאסור לעשות כן משום דלא גרע מרבית מאוחרת שאף על פי שאין כאן אגר נטר לי כיון שהנאה באה לו מחמת הלואתו אסור... ואף על פי שיש לדון בדבר כן נראין הדברים ואין מורין בדבר זה להקל וכל שכן כאן שהדעת מכרעת שהם מתכוונים להערמת רבית.

ריב"ש (שלה) - וקשה לי על דבריו דההיא דהלווה על שדהו אפילו לכתחלה מותר לעשות כן דקתני במתניתין וכן היה ביתוס בן זונן עושה על פי חכמים, אבל יש לומר לדבריו דכיון דלא מיתסר אלא מפני הערמת רבית בההיא כיון דלא שקיל זוזי בסוף לא מיחזי הערמה, והערמה הוא כשנותן מעות ומקבל מעות יותר ממה שהלווה.

הלואה

שלחן ערוך (יורה דעה קעז, יד) - האומר לחבירו אם לא אפרעך לזמן פלוני הריני חייב לך מעכשיו ולזמן העיכוב כך דינרין אסור מפני הערמת רבית.
רמ"א - ויש מתירין אם נותן לו מעות ומקבל פירות ויש להקל בזה.

שער דעה (קסג, ו) - אם לא אמר מעכשיו הוה ליה אסמכתא וכיון שאינו מחוייב מדינא ליתן לו את הקנס אם יתן לו הוה ליה כשאר רבית מאוחר ואסור לכולי עלמא. [ע"י דעת סופרים].

קנס המתרבה

רשב"א (ב, ב) - בנידון שלפנינו דאומר לו אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני משם ואילך אתן לך כך וכך בחודש או לפ' ופ' בליטרא הרי זו רבית גמורה ולא תהיה כזאת בישראל.

שלחן ערוך (יורה דעה קעז, טז) - אם חייב עצמו לתת למלוה כך וכך בכל שבוע בעוד שמעכב ממונו הרי זה רבית גמור.

רמ"א - אף על גב דכתב לו כך דרך קנסא אם לא אפרע לך לזמן פלוני אתן לך בכל שבוע כך וכך ואף על גב דאם היה פורע בזמנו לא הוי כאן רבית כלל מכל מקום הואיל וכתב לו ליתן לו קצבה בכל שבוע ושבוע הוי רבית גמור וכן עיקר אף על גב דיש מקילים התיירו ללוות ברבית בדרך זה.

ש"ך (קעז, לג) - מדברי המחבר והרב נראה שהוא רבית דאורייתא.

מקח וממכר

ריב"ש (שלה) - נראה שאף הרב ז"ל לא אסר לכתחלה אלא במי שמלוה מעות ומתנה לתת יותר אם לא יפרע בזמנו דהויא הלואה גמורה והוי כהערמה אבל בנדון זה שלא היתה הלואה מתחלה אלא מכירת סחורה... כשהתנה בה בדרך קנס מותר אפילו לכתחילה ואין כאן משום הערמה כלל.

שלחן ערוך (יורה דעה קעז, יח) - המוכר סחורה לחבירו בששים זהובים שקבל מיד והתנה לתת לו לחצי שנה ואם יעבור על זה שיתן בעבורה ק' זהובים וקנו מידו והגיע הזמן ולא נתן חייב ליתן הק' זהובים והוא שכשפסק על הסחורה ההיא יצא השער וקנה כפי השער או היתה לו הסחורה ההיא.

שלחן ערוך הרב (מח) - כל היתר דבדרך קנס אינו אלא כשחייב כל הקנס כולו חל ברגע אחד מיד שעבר זמן פרעון המעות שחייב לו או מיד שעבר זמן נתנית הסחורה אבל אם חיובו חל מעט מעט בהמשך הזמן כגון שאמר אם לא אפרעך חובך לזמן פרעון הריני חייב ליתן לך כך וכך קנס בכל שבוע ושבוע או בכל חודש וחודש שלא אפרעך הרי זה רבית גמורה של תורה.

שלחן ערוך הרב (מו) - אף שבדיני ממונות כשהלוה חותם את עצמו בשטר מתחייב הכל הכתוב בו אף שאינו יודע כלום, מכל מקום להתייר איסור רבית אי אפשר אלא על ידי קנס במקח וממכר וזה לא נתכוין למכור כלל אלא ללוות הלואה גמורה.

אסמכתא

משפט הרבית (ח, סקי"ז) - כבר כתבו הפוסקים שקנין שהוא מצד מנהג המדינה גם כן הוי קנין וכיון שזהו מנהג הסוחרים שאם כתוב על האיננווא"ס שיחייב לפרוע לו קנס אם לא ישלם עד ל' יום והקונה חותם על האיננווא"ס הוי קנין המועיל ובפרט כאן שמועיל על פי חוקי המדינה להתחייב בהקנס.